

Világismereti implikációk az irodalmi szövegben (Krúdy és az orosz világ)

CS. JÓNÁS ERZSÉBET

professor emeritus, Nyíregyházi Egyetem

Abstract: When we learn about a writer's or poet's career, some elements that often don't seem important can help characterise and clarify the image. We believe in Gyula Krúdy's case it is his relationship to the Russian world and Russian literature. We wonder why critics called him *'the most Russian Hungarian writer'*. What did he get at all about the Russian world at the beginning of the 20th century and what elements does this picture consists of? How is this knowledge about the Russians is represented in Krudy's narration? The cognitive and psychological elements of the meaning formation of the text point to the socio-cultural background and also to the writer's personal style.

Keywords: 20th century, world knowledge, Russian world, cognition, personal style

1. Krúdy orosz világképe

Az írói, költői pályakép megismerésében sokszor nem annyira központinak tűnő elemek is segíthetnek az arculat karakteres megrajzolásában. Ilyennek véljük Krúdy Gyula esetében az orosz emberhez, az orosz irodalomhoz való viszonyát. Kíváncsiak lehetünk arra, miért nevezték őt a kritikusok a „*legoroszbabb magyar író*”-nak. A 20. század elején mi jutott el egyáltalán hozzá az orosz világról, s ez a kép milyen elemekből rakódik össze? Ha mindezt a megismerés-tudomány keretébe helyezzük, akkor a kogníció aspektusából három kérdés köré csoportosíthatjuk vizsgálódásunkat: 1. Milyen konceptuális ismerete volt Krúdy-nak az oroszokról? 2. Hogyan reprezentálódik az oroszokról szerzett tudás Krúdy narrációjában? 3. Mi alapján hasonlíthatja az irodalomtörténet Krúdy stílusát a klasszikus oroszokéhoz?

A stilisztikai elemzés kognitív nyelvészeti megközelítése a megismerés-tudomány lehetőségeivel gazdagítja a stílustulajdonítás folyamatáról eddig szerzett ismereteinket. A *világ kognitív képe* mellett vizsgáljuk a *világ nyelvi képét* mint másodlagos jelet, s hasonló módon a *világ művészi képét*, amely kétszeresen is áttételes.

Krúdy kognitív világképe az oroszokról három forrásból táplálkozott. Krúdy Oroszország-képének fontos forrását egyrészt a korabeli kávéházi hírek, személyes ismeretségek jelentették. Másik forrása az irodalom volt. Egyik kortársa a 20-as évekre, amikor Krúdyt szívelégtelenséggel először vitték kórházba, így emlékezik: „Kórházban látogattam meg Krúdy Gyulát, amikor életében talán először, leverte lábáról a kór. (...) Az éjjeliszekrényen könyvek. Sok használattól kissé elkopottan. Megnéztem. Csupa orosz író, *Turgenyev*, *Lermontov*, *Puskin*, *Dosztojevszkij* munkái. Krúdy rajongva szerette az oroszokat, akiket inkább az irodalomból ismert, mint személyes érintkezésből. Kivéve talán azt a Nadjedzsa Szergejevna nevű orosz hölgyet, aki egy pesti mérnökhöz ment férjhez. No meg

barátja volt Cselingerián Jakab nevű *oroszországi tudós* is, aki valamikor a millennium évében útra kelt Szentpétervárról, hogy néprajzi tanulmányokat végezzen a Balkánon, de Pestre érkezve megrekedt a New York kávéházban, s jóformán ki sem mozdult onnan. Harminc-negyven éven át állhatatos törzsvendége maradt a New Yorknak és itt ismerkedett össze Krúdyval” (Szekula 2003: 221–222). [Kiemelés itt és később tőlem: Cs. J. E.]

Krúdy fiatalkori olvasmányai között fontos szerepet kaptak a 19. századi orosz klasszikusok. Igazi kedvencei *Puskin és Turgenyev* voltak. (...) Saját vallomása szerint „az *Anyegin* olvasása közben fogamzott meg benne a gondolat, hogy író lesz” (Katona in Tóbiás 2003: 108–109). Később lánya, Krúdy Zsuzsa is így emlékszik apjára 1932-ből: „Az év elején beiratkozott a Fővárosi Könyvtár óbudai fiókjába. Én hozom, viszem számára a könyveket. Könyvtári olvasófüzetének tanúsága szerint innét a következőket olvasta: Heine, Rilke, Hoffmann, Chamisso, Sealsfield, Th. Mann, Csehov, Poe, Galsworthy, Balzac, *Turgenyev*, Maupassant, Scott, Goethe, Kipling és Vas Gereben” (Krúdy 2003: 53). Krúdy olvasottságát méltatva Hevesi András szintén kitér az orosz írókra: „Saját állítása szerint szenvedélyesen olvasta Dickenst és *Turgenyevet*; sűrűn emlegeti *Puskin Anyeginjét*. (...) Olvasmányai fordított irányban hatottak rá, mint más nagy íróra: nem szabadították rá a valóság friss és közvetlen szemléletére, hanem elszakították a valóságtól, kiemelték a valóságból és visszaszorították a könyvekhez” (Hevesi 2003: 297).

2. A pesti bulvár és a sajtó. Társasági és politikai hírek az oroszokról

A kávéházak, szalonok társasági pletykái mind eljutottak Krúdyhoz, minthogy ő is ebben a közegben élte az életét, s ezeket a történeteket dolgozta fel. Korabeli rejtély volt Krúdy jól értesültsége. Szemere Miklós egyik pletykalapjának munkatársai között Krúdy is ott volt, s mellette olyan hírforrások, mint Pilisi Róza (Krúdy nőalakjai között Madame Luise), aki kiérdemesült öreg dámákat tartott abból a célból, hogy a városban a felsőbb tízezer körében szállongó történeteket, pletykákat hírül vigyék.

Az egyik legjelentékenyebb hírforrásaként orosz vonatkozásban mégis a szerkesztőként ismert Szemere Miklóst tekinthetjük, akiről a kortárs Perepatits Antal azt állította, hogy „ha nem is az akkori Európának, hanem az Osztrák–Magyar Monarchiának bizonyára legtehetségesebb kémje volt. Szemere – aki különben a postakocsi Alvinczyjével azonos – és ez Krúdyból is kitűnik – egy csomó lehetetlen figurát tartott és pénzelt maga körül. (...) Felfigyeltem erre a tevékenységére már a levelei alapján is, de bizonyosságot erről nekem Angyal André (debreceni egyetemről) szolgáltatott véglegesen, amikor közölte velem, hogy az akkori *orosz–magyar* birodalmi összekötő tisztnek, Bonkáló Sándornak hagyatékában olyan írások is vannak, amelyek szerint Szemere a cári udvarnak is szolgálatokat teljesített, és hogy tagja volt az egyik nagyon sötéten reakciós orosz titkos egyesületnek is” (Perepatits 2003: 621–622).

Krúdy oroszországi híreinek újabb forrása az újságok világpolitikai híradásai, kommentárjai voltak. Romantikus lelkesültséggel győzelemként köszöntötte az oroszországi októberi forradalmat. Írásaiban a Tanácsköztársaság kárpátaljai földosztásairól számolt be. Az oroszokról ekkor így gondolkodik: „Száz esztendeig tartott Oroszországban a mai forradalom előkészítése... Minden szomorúság és mélabú, ami az írók szaván átreszket: szerencsétlen hazájuk megváltásáért volt. Száz évig nem nevettek, nem fakasztottak kacajra az orosz írók” (Tóbiás 2003: 166).

Szekula Jenő emlékezete szerint „Krúdy orosz szimpátiáját nem titkolta a világháborúban sem, amikor véres harcok dúltak a Kárpátokban. A Margitsziget behavazott útjain sétálva, többször hangoztatta előttem, hogy ez a háború a cár bűne, a nép nem akarta, és hogy az orosznál nemesebb, megértőbb nemzet nincs sehol a földön” (Szekula 2003: 223).

Amit Krúdy gondolt az oroszok világáról, megmaradt a szubjektív mentális recepció szerint feldolgozott olvasmányélmények és a távolian sejtelmes, romantikus népi életképek szintjén. Ezek egyéni fantáziaelemekkel kiszínezve, saját írói metaforarendszerének kognitív terébe beépülve elbeszéléseinek tematizált elemeivé váltak, részeivé lettek az író művészi világképének. Néhány szövegpéldán figyeljük meg ezt a kompozicionális építkezést:

A vörös postakocsi (1913) elbeszélés-füzére során a 11. fejezetben megjelenik Bonifác Béla alakja, aki

hosszadalmas kóborlás után gyalog, vonaton, tutajon a **Dnyeperen** Dideri-Dir leányaival hazaérkezett **Szibériából**. Tuberkulózist és Buddha imádatát hozta a földgolyó túlsó feléről. Egy hétig, tehervonaton juhokkal, lompos lovackákkal és buddhista papokkal utazott Bonifác Béla kirándulása alatt valahol a kínai határon, **ahol kozák helyőrségek voltak, és a lányok magyar csikóstáncot lejtettek az unatkozó tisztek mulattatására** (Krúdy 1996: 232).

Az 1915-ben született *Jégkirályné-keringő* című elbeszélésben Matskási, a nyírségi gavallér Balatonfüredre érkezik a szép színésznő, Fruzsinka után. A téli Balaton Krúdyban – nyilván a Szemerétől hallott – pétervári követségi mulatóságokat idézi fel:

Ah, a nagyvilág! Ez jelent meg Matskási úr képzeletében, aki Fruzsinka egyetlen sorára otthagyta kényelmes nyírségi otthonát, és a téli Balatonra költözött. És most már repült ő is, **mint egy követségi titkár Pétervárott a Néván, muszka grófnők vagy francia táncosnők után. A jég hangjában kékróka bundák zizegtek gyönyörű asszonyok testén, a valcermuzika hallatlan gyönyörűséggel szálldos a tó fölött, és estére bál lesz az udvarnál...** (Krúdy 1979: 376).

Krúdy kvázi-orosz lexikai elemeket is becsempész a szövegeibe, ha pontatlanul is, de hatásosan gyúrta „oroszos” egészé a felcsipegetett ismereteket. Ilyen például az alábbiakban a *kaviár*ra és a *cirill* betűs írásra történő utalás a *Boldogult*

úrfikoromban (1929) szövegében. Az egyik szereplő, a Szerkesztő így szól a hordárhoz:

– Ha már amúgy is útra kel, kedves 128-as, térjen be egy nagyobb csemegeüzletbe is, és hozzon nekem egy dobozka valódi orosz halikrát.
Kaviárt, mint oroszul mondják (Krúdy 1996: 52).

A hordár eközben kézbesítette a Szerkesztő csomagját is, ama pléhdobozkát, **amelynek cirill betűs felirata garantálta, hogy az áru valóban Oroszországból származik** (Krúdy 1996: 74).

Krúdy tudta, hogy az oroszok cirill betűvel írnak, de nem tudta, hogy oroszul a kaviár neve éppenséggel „*ikra*”, nem pedig „*kaviár*”.

Lexikális szintű egy másik apró jelzés – ezúttal az orosz divatról –, amely bizonyítja az író „jól értesültségét” a *Mariska Bécsben* című 1917-es írásból:

Akik sokat barangolnak külföldön, messzi hideg országban, ahol a közömbös tekintet elmúlik felettünk, mint Pesten a bukovinai csángók felett, azt beszélnek, hogy néha egy magyar újságpéldány vagy egy boltfelirat olyan húrokat üt meg a szívükben, amely érzelmekről azelőtt tudomásunk nem volt.

Párisban egy nőta, amit huszárnadrágos cigányok muzsikálnak, Helgolandban egy tolmács, aki azelőtt egy budapesti szálloda szolgálatában állott. (...) **Moszkvában egy öreg orosz földesúr vengerkában (magyar-kában), – amint Turgenjev regényeiben még a zsinóros bekecset nevezi – száll ki a trojkából,** egy montecarlói étterem teraszán Bunkó bandája muzsikál, Károlyi Mihály négy lovon hajtat a párisi ligetben. (...) Mindezen dolgok, amelyek itthon közömbös érzelmeket ébresztenének, messze, idegenben szinte varázslatos módon kezdik el játékukat a képzelemmel. (Krúdy 1997: 152–153).

A „*vengerka*” egyik jelentése valóban „*magyar mente*”, de inkább a korabeli magyar konzumnőkre használt kifejezés volt Oroszországban.

A fantázia és az olvasott ismeretek valóságselemeinek összekapcsolását az 1913-ból való *T. L.* című elbeszélés romantikus szerelmi története példázza. Hőse bizonyos Szergéjevics Iván, vagyis maga Turgenjev (Krúdynál Turgenjev). Az orosz író Lutovinovóból szerelmes egy francia színésznőbe. A valóságselem annyi, hogy Turgenjev később maga is Párizs mellett halt meg 1883-ban. Anyja valóban anyagi és lelki függésben tartotta ellenezve írói pályáját. Az elbeszélő Krúdynál a valóságos életrajz és a fantázia elemei minősítő helyettesítésként kapcsolódnak be a történetmesélésbe. Egy jelző vagy határozó helyett ezek a kis életképek minősítik a szituáció személyét, fogalmát, cselekvését:

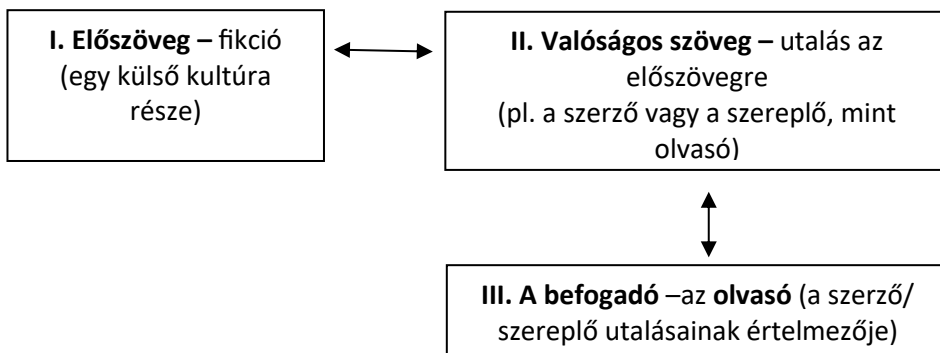
Szergéjevics Iván háromlépésnyire áll a színésznőtől – mindig ilyen távolságra van tőle –, és titkon és nyíltan, szemével és szívével mindig őt nézi, **amilyen imádatlalt egy drága, finom és lelkes francia nőt nézhet egy Kisoroszországból való fiatalember, akit anyja kitagadott, mert az írói pályára lépett.** (...) Az óriási termetű fiatalember haján fehér árnyék

borongott, mint a korán jött havazás estenden világít a csendes kerti utakon, csupán melankolikus kék szemében lakott a fiatalság, életkedv és büszkeség, midőn Európa legjobb énekesnőjére, a francia nőre nézett – midőn titkos kedvesét lopva, hosszan, csodálkozva és imádattal, **mint a kazáni templomban a selyemruhás Máriát**, hét esztendő óta esténként nézte, és mindennap valamely újat, sohasem látottat pillantott meg az énekesnő arcán, haján vagy ruháján (Krúdy 1979: 240).

Krúdy az orosz világra történő utalásokkal a cselekvést vagy a tárgyi világot minősíti. Nézőpontja bennfentesen magához emeli az olvasót: a jól értesült ember könnyed ráutalása ez a leírt valóságelemekre. Annak érzékeltetése, hogy ezek a körülmények mindenki számára nyilvánvalóan ismertek. A „kvázi-ismert” orosz mozaikok nem konkretizálják a minősítést, csak sejtetik az olvasóval a hangulatot, amely a szövegkontextusból finom további utalásokkal kihámozható.

3. Orosz írók Krúdy műveiben – a „*homo legens*”, az „*olvasó ember*” intertextusa

A *homo legens* vagyis az *olvasó ember* nyelvi-irodalmi ábrázolásában a szövegértelmezés súlypontja a külső valóságábrázolás megfejtéséről a meta-szöveg értelmezésére tolódik át. A 20. századi irodalomkutatás szemiotikai szempontból külön vizsgálja a modellről készült további modellalkotást (kettős, illetve többszörös jelképzést) és annak metaszövegekénti értelmezését. E jelenség mindkét fele, a *jelölt* és a *jelölő* is sajátos nyelvi és irodalmi jegyekkel írható le, minthogy mindkettő része a szépirodalomnak. A jelnek van egy harmadik komponense is, ez az *értelmező*, aki számára a jel készült, akinek valamilyen közös tartalommal bír. Ez a mű írója, s az általa azonos jelhasználóként feltételezett olvasó. Nála a két mentális tér integrálódik.

A *homo legens*-metaszöveg az irodalmi szövegek *intertextualitásának* speciális esete. Az irodalmi szövegek egymásra utaltságának és összekapcsolódásának hangsúlyozása (rájátszás, idézés, újraírás, célzás stb.) mindig is az írott mű speciális jellemzője, amely koronként, kultúránként történetileg változó funkciót tölt be. Az intertextualitás a szövegek létmódjaként értelmezhető, amely utal

azok kapcsolódásának mikéntjével a szövegeknek a kulturális hagyományokhoz (a befogadói ismeretszintekhez) való viszonyára. Az intertextus értelmezése a befogadó aktivitását igényli, s így megnyitja magának az irodalmi műnek a határait is. A *nyitott mű* Umberto Eco-nál kifejtett gondolata tovább szélesíti az intertextualitást, hiszen minden befogadó bármely következő olvasatában újabb értelmezést adhat a szöveg szemantikai rétegeinek (vö. Lotman 1973, Bahtyin 1986, Eco 1998, Kroó 2020).

Az *olvasó ember* irodalmi kontextusaival többszörös jelentésrétegződéssel tartozik bele az intertextualitás problémakörébe. Ilyen összefüggésben kell Krúdy orosz irodalmi utalásait szemlélni. Ami az orosz irodalomban viszonylag tájékozott olvasó számára minősítő tartalommal bír, a kollektív kulturális emlékezet része, nem biztos, hogy az újabb korok befogadója számára is ismert, nem biztos, hogy betöltheti ugyanazt a funkciót ugyanazzal a stílustulajdonítási mechanizmussal, mint korábban. Feltételezhetően a 21. század elején ezzel a hiánnyal egyre inkább szembesülnünk kell az orosz irodalmi utalások kapcsán is.

Krúdy orosz olvasmányélményei közül *Puskin Anyeginjéből* (1823–1832) vett idézet – amely a verses regény első fejezete 49. versszakának első tíz sora – A *vörös postakocsi* (1913) mottójaként határozza meg az elbeszélői szándékot (Krúdy 1996: 5):

A múzsa csak a szerelemnek
Tüntével jött meg. S mostan ím
Kísérletez: ha megegyeznek
Dalomban érzés, eszme, rím.
Szabad a költő, nincs keserve,
S a kis lábat megénekelve,
Gyarló versében a szeszély
Itt-ott magáról is beszél,
S bár még borúsnak látszik a szem,
De könnyét rég elsírta már.

ANYÉGIN

Ugyanezzel a mottóval kezdődik a regény kilencedik fejezet is. Az orosz irodalmi utalás folytatódik a cselekményben. A történet szerint Rezeda Kázmér – hogy „megtanulja egy kissé az életét” –, orosz könyvet kap ajándékba:

Este az ablakon át Berta (vékony, aranyvégű cigarette füstölt szájában ekkor) egy maroquin-bőrből kötött könyvecskét adott át Rezeda úrnak. A könyv címe: **Anyégin Eugén**. (...)

Harmadnap, az ágyán heverészve, felnyitotta a könyvet, és miután a költő életrajzában (az első lapokon) azt olvasta, hogy **Puskin** párviadalban agyonlőtte a szép testőrtiszt, elismerő érdeklődéssel látott hozzá a hosszúnak ígérkező költeményhez.

Anyégin! Tán csak azért volna jó még egyszer ifjú tanulónak lenni, hogy az elhagyott liget padján, kivésett női szívek és névkezdőbetűk között először

olvassuk ismét Anyégin Eugént! **Moszkvába** utazni, és a balettnak tapsolni. **Tatjana** levelét venni, és a **Néva** partján sétálni! **Mindnyájan Anyégin Eugének vagyunk ifjú korunkban. És Lenszki bús sírhalmán ugyan ki nem könnyezett?**

Berta jól választott. Az Anyégin olvasása egyszerre új világ csodáit nyitotta meg Rezeda úr előtt: elhatározta, hogy életcélt választ, költő lesz, hírlapíró, **Puskin Sándor** lesz – és mindezt egy éjszaka, midőn égő homlokkal és szinte túláradó szívvel olvasta az orosz költő összezensendülő sorait (Krúdy 1996: 190–191).

A *Napraforgóban* (1918) ismét utalás történik az *Anyeginre*, Puskin poémájában az Anyegin, Tatyjana és Lenszkij közötti szerelmi háromszögre. A szövegrész nemcsak Puskin Anyeginjét idézi mindenki számára ismert történetként, hanem egy Krúdy korában Magyarországon sokat emlegetett orosz cárleánya, *Alexandra Pavlonára* is utal, akinek sírkápolnája Ürömmön napjainkban is fellelhető:¹

Csupán egyetlen kulcs maradt meg Burman úr hatalmas férfiasságából. Az **ürömi orosz kápolna** álkulcsa volt ez, ahová anno dacumal elcsalogatta a nőket akik nem merték átlépni a Lövész utcai küszöböt. Evelin a kulcsot magához vette egy féltékenységi jelenet kíséretében, és Burman úrral való házasságának hatodik hónapjában már hasznát is vette a kápolna kulcsának, **ahol a muszka hercegnő, az egykori nádorispánné ájtatos sírboltban feküdt** (Krúdy 2008:29).

Evelin kilenc hónap múlva egy mélabús fiúcskának adott életet, akivel sokszor járt apja zöld sírhalmához, amely kívánsága szerint egy erdőcske szélén volt, **fehér nyírfák között, mint Lenszkié. A könyvespolcon pedig ma is ott fekszik az Anyégin (francia nyelven), s a kellő helyen begyűrve a lap** (Krúdy 2008:38).

4. Kognitív világtkép és művészi implikáció Krúdy prózájában

Krúdynál az író a narrációba a társasági pletykákhoz hasonlóan közismert tényként emeli be orosz olvasmányélményeinek történeteleteit, amelyek

¹ ALEXANDRA PAVLOVNA ROMANOVA I. Pál orosz cár legidősebb lánya, II. Katalin unokája, 1783. augusztus 21-én, orosz időszámítás szerint 9-én született Pétervárott. Magyarországon I. Ferenc osztrák császár-magyar király öccsének, Habsburg József Antal nádor első feleségeként tartózkodott 1800 februárjától 1801. március 17-ig, haláláig. A nádori udvarban egymást követték az Alexandra kedvéért rendezett lovasjátékok, hangversenyek, bálók, vadászatok, margitszigeti szüreti mulatságok és Buda környéki sétakocsikázások. Egy sétakocsikázás során ismerte és szerette meg Alexandra Ürömet, amelyet József nádor meg is vásárolt számára, és ahová nyaralókastélyt terveztek. 1800 júniusában Alexandra másállapotba került. Amikor előrehaladt terhessége miatt nyilvánosan kevesebbet szerepelt többször és szívesen kilátogatott Ürömbé, majd költözött ki szűkebb környezetével a kis nádori villába. 1801. március 8-án reggel 8 órakor leánygyermeknek adott életet, aki a szülés után pár órával meghalt. Alexandra Pavlovna állapota a szülést követően napról napra rosszabbodott, és március 16-án csendben követte gyermekét. A tragikus események mind József nádort, mind a magyar közvéleményt nagyon megrendítették. (<http://www.uromikapolna.fw.hu>).

sokszor csak hangulatfestő stíluseszköz szintjén maradnak egy sejtelmesen lebegő, álmvilág kognitív terében. A kogníció – mint a megismerés folyamata – az emberi tudatban tükröződő környezetet, s az erről kapott információk tudati leképeződését jelenti. A kognitív stilisztika olyan mentális folyamatokra irányítja a figyelmet, amelyek a megértés, a gondolkodás és a megismerés tudati folyamatát kísérik, s ezek mentális reprezentációit befolyásolják. Azt a folyamatot kívántuk elemzésünkben világossá tenni, hogy hogyan formálódott Krúdy mentális, tudati világképe kora orosz valóságáról. Milyen csatornákon át jutott az információkhoz, milyen mélységben és milyen nézőpontból rendezte ezeket az ismereteket. S végül ez a mentális kép hogyan épült be a szövegalkotásába, hogyan működött szövegszervező, koherencia-teremtő erőként Krúdy műveiben.

Látnunk kell, hogy sem a Krúdy korában az olvasóról feltételezett, sem a Krúdy által összegyűjtött és az elbeszélésekbe beépített kognitív világkép nem azonos a valóságos orosz világgal. Krúdynál Ukrajna és Oroszország nem különül el. Nem jelenik meg a mélyebb, filozofikus emberábrázolás sem. Ennek egyik oka a felszíni megjelenítés. Másrészt alapvetően azért nem, mert más a filozófiai, eszmerendszeri megközelítés. Az orosz gondolkodás pravoszláv gyökereinek mozgatórugója a „szobornoszty” [vallásos közösségiség]. Nem preferálja az egyén kiemelkedését, ambíciói megmutatását a közösség ellenében. A melankólia, a szemlélődő pozíció a közösségben feloldódó individuum attribútuma, de nem a filozófiai, lényegi jellemzője. Krúdynál és a magyar befogadó szintjén felépülő orosz világképben viszont nem a mély tartalom, hanem csupán ez az attribútumok, a felszíni jelzések kerülnek, jóllehet színesen kibontva az előtérbe. A gondolkodásban megmarad a világ európai individuális, eredményorientált szemlélete. E kétféle gondolkozásnak képszerű szimbólumát az építészetből szokták idézni: ilyen szimbólum egyik oldalról a pravoszláv hagymakupolás templomok kerekded, összetartozást hirdető földközeli kiterjesztettsége, másik oldalról az európai egyéni értékek, ambíciók jelképeként az égbe törő templomtornyok – az európai keresztény világszemlélet hordozóiként (vö. Cs. Jónás 2009).

A kogníció – mint a megismerés folyamata – az emberi tudatban tükröződő környezetet, s az erről kapott információk tudati leképeződését jelenti. A kognitív stilisztika olyan mentális folyamatokra irányítja a figyelmet, amelyek a megértés, a gondolkodás és a megismerés tudati folyamatát kísérik, s ezek mentális reprezentációit befolyásolják (vö. Tolcsvai Nagy 2005). Azt a folyamatot kívántuk elemzésünkben világossá tenni, hogy hogyan formálódott Krúdy mentális, tudati világképe kora orosz valóságáról. Milyen csatornákon át jutott az információkhoz, milyen mélységben és milyen nézőpontból rendezte ezeket az ismereteket. S végül ez a mentális kép hogyan épült be a szövegalkotásába, hogyan működött szövegszervező, koherencia-teremtő erőként Krúdy műveiben.

Felhasznált irodalom

- Bahtyin, M. M. 1986. *A beszéd és a valóság*. Budapest. Gondolat Kiadó.
- Cs. Jónás, E. 2009. A mai oroszok mentális önképe mint a manipulálhatóság alapja. In: Simigné Fenyő, S. (ed.) *A meggyőzéstől a manipulációig*. Miskolc. Miskolci Egyetemi Kiadó. 68–75.
- Eco, U. 1998. *Nyitott mű*. Budapest. Európa.
- Hevesi, A. 2003. Krúdy Gyula. Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 295–301.
- Katona, B. 2003. Krúdy Gyula nyíregyházi diákévei. Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 102–113.
- Króó, K. 2020. *Korunk hőse. korunk irodalomszemiotikája? Karakterpoétika és olvasásszemiotika Lermontov regényében*. Budapest. L' Harmattan Kiadó.
- Krúdy, Gy. 1979. *Szerenád*. Budapest. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Krúdy, Gy. 1996. Boldogult úrfikoromban és más elbeszélések. Budapest. Unikornis Kiadó.
- Krúdy, Gy. 1997. *Pest 1916*. Tevan Kiadás 1917. (Hasonmás kiadás) Budapest. Jövendő Kiadó.
- Krúdy, Gy. 2008. Napraforgó. In: *Krúdy Gyula összegyűjtött művei. Regények és nagyobb elbeszélések 7*. Pozsony. Kalligram Könyvkiadó.
- Krúdy, Zs. 2003. A második család. Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 37–55.
- Lotman, J. M. 1973. *Szöveg, modell, típus*. Budapest. Gondolat.
- Perepatits, A. 2003. Krúdy nyomában... Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 618–641.
- Szekula, J. 2003. Séta az árnyak birodalmában. Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 221–224.
- Tóbiás, Á. 2003. „A nagy Kosut ként...”. Krúdy Gyula könyve. In: Tóbiás, Á. (ed.) *Krúdy világa*. Budapest. Osiris Kiadó. 166.
- Tolcsvai Nagy, G. 2005. *A cognitive theory of style*. Frankfurt am Main. Peter Lang.

Internetes hivatkozás

<http://www.uromikapolna.fw.hu> – 2023.11.06.